

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 De emoties van Sven Kramer

1 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat er in het voorbeeld van Sven Kramer volgens James wél sprake is van een emotie: een duidelijke lichamelijke uiting 1
- een uitleg wanneer er volgens James géén sprake zou zijn van een emotie: wanneer er geen lichamelijke kenmerken zouden zijn 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Voor James is een emotie in de kern lichamenlijk. Het weggooien van de schaatsbril en het hard wegduwen van de troostende hand van Kemkers zijn een duidelijke lichamelijke uiting van Sven Kramer. Volgens James kan er dan pas sprake zijn van een emotie 1
- Als je volgens een proces van abstractie de lichamelijke kenmerken van een emotie weglaat, blijft volgens James alleen nog maar een gevoelloos, cognitief weten over. Deze overtuigingen en intellectuele waarneming zijn volgens James geen emotie meer 1

2 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg op welke manier volgens Nussbaum emoties onze kwetsbaarheid tonen: emoties registreren het feit dat we geen volmaakte beheersing hebben over zaken die we belangrijk vinden 1
- een illustratie hiervan met behulp van de twee uitspraken van Kramer: ook het belangrijkste moment van je leven kun je niet volledig beheersen 1

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none">Volgens Nussbaum tonen emoties ons wat we belangrijk vinden voor ons welzijn. Iets wat heel belangrijk voor ons is, kunnen we echter nooit volledig beheersen. We kunnen het immers ook verliezen. Verdriet of teleurstelling tonen op zo'n moment dat we als mens niet alles in de hand hebben of kunnen beheersen en wat dat betreft kwetsbaar zijnSven Kramer geeft in uitspraak 1 en 2 aan dat de ritten op de 5 en de 10 kilometer heel erg belangrijk voor hem waren. Maar ook als je 24 uur per dag, jaar in jaar uit traint en met kop en schouders boven je tegenstanders uitsteekt, kun je nog op het belangrijkste moment van je leven verliezen. De teleurstelling en het verdriet van Kramer laten zijn kwetsbaarheid als mens zien en wijzen hem op de onvolmaakte beheersing die we over het leven hebben	<p>1</p> <p>1</p>
3	maximumscore 3 <p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none">een uitleg van de opvatting van Aristoteles: boosheid is prijzenswaardig zolang die het juiste midden houdt tussen gelatenheid en opvliegendheideen uitleg van de opvatting van Spinoza: onder leiding van de rede wordt woede overwonnen met liefdeeen argumentatie waaruit blijkt dat ofwel de opvatting van Spinoza ofwel die van Aristoteles de beheersing van de woede door Kramer het best verklaart	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Eindexamen havo filosofie 2013-I

havovwo.nl

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none">Aristoteles vindt dat mensen die in de juiste mate boos zijn, het goede midden hebben gevonden tussen opvliegendheid en gelatenheid. Het is goed om boos te zijn als dat nodig is op het juiste moment, maar bedaardheid en vergevingsgezindheid zijn daarbij belangrijkSpinoza vindt dat boosheid, net als haat het handelen van de mens vermindert en een slechte invloed heeft. Wie onder leiding van de rede leeft, zal dan ook inzien dat boosheid moet worden beheerst. Door boosheid te overwinnen met liefde, kan de mens vrolijk en onbezorgd verder levenIk vind dat de beheersing van de woede door Kramer het best kan worden begrepen vanuit de opvatting van Aristoteles. Zijn woede houdt het midden tussen gelatenheid en opvliegendheid. De woede is terecht en die uit hij op een gematigde wijze door wat te vloeken en zijn bril kapot te gooien. Hij ontsteekt niet in onredelijke razernij. Hij is dus bedaard maar ontkent zijn woede niet. Zijn gedrag is bovendien redelijk en vergevingsgezind. Hij breekt niet met zijn coach maar vergeeft hem	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
	<p>of</p> <ul style="list-style-type: none">Ik vind dat de beheersing van de woede door Kramer het best kan worden begrepen vanuit de opvatting van Spinoza. Hij bestraft de fout van zijn coach niet met haat of woede, maar met liefde: hij blijkt in staat te zijn om zijn coach Gerard Kemkers te vergeven en het contact met hem niet te verbreken. Hij ziet onder leiding van de rede in dat hij zijn woede beter kan beheersen aangezien woede slecht is en tot ellende leidt	<p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4 maximumscore 4

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een correcte weergave en toepassing op tekst 1 van de drie middelen die Aristoteles onderscheidt: (1 scorepunt per correcte weergave en toepassing) 3
 - ethos: betrouwbaar overkomen: Balkenende bouwt een gevoel van gemeenschappelijkheid op met zijn publiek;
 - logos: redeneren: Sven Kramers bittere verlies liet zien dat er in de sport geen vanzelfsprekendheden bestaan;
 - pathos: invloed uitoefenen op de emoties van het publiek: Balkenende beschrijft de emoties van Kramer en de toeschouwers.
- Het is een gelegenheidstoespraak aangezien de toespraak betrekking heeft op het heden 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Met de term 'ethos' bedoelt Aristoteles dat een spreker betrouwbaar moet overkomen op zijn publiek. Balkenende probeert dit te bereiken door te spreken van 'wij allemaal' en 'iedereen'. Daarmee bouwt hij een gevoel van gezamenlijke verbinding op met zijn publiek 1
- Met de term 'logos' bedoelt Aristoteles dat er geredeneerd wordt. Balkenende stelt dat het ongewone verlies van Sven Kramer op de 10 kilometer laat zien dat er in de sport geen vanzelfsprekendheden bestaan 1
- Met de term 'pathos' bedoelt Aristoteles dat een spreker invloed moet uitoefenen op de emoties van zijn publiek. Balkenende doet dit om zowel de emoties van Sven Kramer ('Daarna restte het bange wachten. De gekmakende spanning, gevolgd door tranen van intense opluchting') als de emoties van zijn toeschouwers te beschrijven ('Iedereen zag het tijdens die 10 kilometer. Iedereen was ontzet. Iedereen heeft er een mening over') 1
- Balkenende hield deze toespraak ter gelegenheid van de huldiging van de sporters die hadden deelgenomen aan de Olympische Spelen van Vancouver in 2010. De toespraak heeft dus betrekking op een gebeurtenis in het heden. Anders dan een politieke toespraak die betrekking heeft op de toekomst of een juridische toespraak die betrekking heeft op het verleden, is dit dus een gelegenheidstoespraak 1

Vraag	Antwoord	Scores
5	maximumscore 3 Een goed antwoord bevat de volgende elementen: <ul style="list-style-type: none">• een uitleg van drie toepasselijke typeringen van de houding van fierheid van Aristoteles die te herkennen zijn in de beschrijving van Sven Kramer: (1 scorepunt per goed uitgelegde en toegepaste typering)– hij is niet rancuneus;– wat hij doet is groots en het vermelden waard;– hij spreekt openlijk over zijn vriendschappen en vijandschappen;– hij laat zich niet gemakkelijk imponeren;– hij bekommert zich niet om wat andere mensen denken maar om de waarheid;– hij toont geen overdreven emoties.	3
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none">• Volgens Aristoteles kan Kramer een fier mens worden genoemd omdat hij niet rancuneus is. Hij was immers in staat om Kemkers zijn fout te vergeven en is niet stil blijven staan bij 'het kwade' van de hele gebeurtenis of het gedrag van zijn coach	1
	<ul style="list-style-type: none">• Bovendien is wat hij doet groots en het vermelden waard. Hij heeft een winnaarsmentaliteit en is in dat wat hij doet altijd de beste. Hij concentreert zich op de afstanden waarop grote eer te behalen valt voor hem omdat ze het hoogst worden gewaardeerd (5 en 10 kilometer) en doet minder moeite voor de afstanden waarop anderen hem overtreffen	1
	<ul style="list-style-type: none">• Ten slotte trekt hij zich niets aan van de krachten van zijn tegenstanders. Hij laat zich niet imponeren aangezien hij altijd de meerdere is	1

Vraag	Antwoord	Scores
6	<p>maximumscore 2</p> <p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat schuldgevoel het best te begrijpen is vanuit de cognitivistische emotietheorie omdat schuld een emotie is waarbij context en overtuigingen een grote rol spelen • een uitleg dat dit wordt bevestigd omdat uit die verschillende interpretaties van zijn houding alleen met behulp van Kemkers' overtuiging één daarvan als de juiste kan worden begrepen 	<p>1</p> <p>1</p>
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Schuldgevoel is een complexe emotie waarbij onmiddellijk duidelijke fysieke kenmerken niet altijd zichtbaar zijn. De context van schuldgevoel gaat gepaard met vele overtuigingen en oordelen, zoals de overtuiging dat een fout nooit meer is goed te maken. Schuldgevoel is om die reden beter te begrijpen vanuit de cognitivistische emotietheorie, waarin het wezen van emoties wordt bepaald door gedachten of overtuigingen • Dat Kemkers gebukt gaat onder schuldgevoelens en niet in elkaar is gestort van ontreddeering, ellende of verslagenheid, wordt niet duidelijk als je alleen naar zijn houding kijkt. Alleen door zijn gedachten en overtuigingen erbij te betrekken, zoals vanuit de cognitivistische emotietheorie gebeurt, kan duidelijk worden dat hij kampt met schuldgevoelens 	<p>1</p> <p>1</p>
7	<p>maximumscore 2</p> <p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een uitleg waaruit blijkt in welk opzicht Kemkers' angstscenario uitgaat van vrees: de concrete vrees om het lot van zijn pupil te verpesten • een uitleg waaruit blijkt in welk opzicht Kemkers' angstscenario uitgaat van angst: de ongewisse angst om te falen in je (levens)taak die is gegeven met ons mens-zijn 	<p>1</p> <p>1</p>
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kemkers' blunder betekent een groot verlies voor zijn pupil. Het betreft een concrete angst om een ander schade te berokkenen en is dus 'vrees' • Maar Kemkers' angstscenario betreft ook hemzelf. Naast de concrete vrees voor het lot van zijn pupil, kampte Kemkers met de angst omtrent zijn eigen lot. Hij had gefaald in zijn professionele levenstaak als coach. Al zijn tijd en aandacht had hij de afgelopen jaren in die taak gestoken en het mislukken van dat ene belangrijke moment deed hem twijfelen aan zichzelf. De 'angst' voor een dergelijk falen, is een angst voor het onbestemde die is gegeven met ons mens-zijn 	<p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

8 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een argumentatie dat uit de genoemde voorbeelden blijkt dat wij in een emocultuur leven: heftige emoties gebruiken om sensationele televisie te maken 1
- een uitleg wat onder het begrip ‘emocultuur’ wordt verstaan: nadruk op sensationele uitingen ten nadele van bezinning 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De beschreven voorbeelden over media-aandacht voor Kramers diskwalificatie zijn zeker als emocultuur te betitelen: iedereen werd om zijn mening gevraagd, emotionele reacties werden in beeld gebracht, persoonlijk betrokken verhalen werden uitgezonden. De voorbeelden tonen aan dat de media de hoogoplopende emoties goed gebruikt hebben om sensationele televisie te maken 1
- Met het begrip ‘emocultuur’ wordt bedoeld dat er in onze samenleving nogal veel nadruk is komen te liggen op sensationele en persoonlijke emotionele toedrachten. Het begrip wordt doorgaans negatief gebruikt, het benadrukken van de sensationele kant van een verhaal gaat ten koste van het bezonnen en rustig nadenken over situaties 1

Opmerking

Mits goed beargumenteerd kunnen ook scorepunten worden toegekend aan het standpunt dat uit genoemde voorbeelden niet blijkt dat we in een emocultuur leven.

Vraag	Antwoord	Scores
9	maximumscore 3	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none">• een uitleg van de twee manieren waarop Nussbaum een verband legt tussen emoties en waarheid: (1 scorepunt per juiste uitleg van een manier)	2
	<ul style="list-style-type: none">– als oordeel van een ware situatie;– als juiste waardebeoordeling van een situatie.	
	<ul style="list-style-type: none">• een argumentatie van Kramers relativering vanuit de opvatting dat zijn oorspronkelijke emoties waren gebaseerd op een onjuist waardeoordeel	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none">• Volgens Martha Nussbaum zijn emoties oordelen. Deze oordelen kunnen waar of onwaar zijn op de volgende twee manieren:	2
	<ul style="list-style-type: none">– Het oordeel kan op een situatie zijn gebaseerd die niet het geval blijkt te zijn. Dan is ook de bijbehorende emotie onwaar of onterecht.– Het oordeel kan ook een onjuiste waardebeoordeling zijn van de situatie. De waarde die aan de situatie wordt toegekend kan minder hoog zijn. In dat geval is de emotie ook onwaar of onecht.	
	<ul style="list-style-type: none">• Kramers relativering met behulp van humor kun je verklaren vanuit de waarheid omtrent zijn waardebeoordeling van de situatie. Kramers oorspronkelijke emotie (woede, pijn, verdriet) was gebaseerd op het waardeoordeel dat zijn winst op de Olympische Spelen het allerbelangrijkste voor hem was in zijn leven op dat moment. Op het moment dat hij kon lachen om de grappen over zijn eigen verlies, zag hij in dat dat oorspronkelijke waardeoordeel onjuist was. Zijn waardebeoordeling van zijn winst tijdens de Spelen van 2010 is mede door het lachen om grappen over zichzelf minder hoog geworden, waardoor zijn verlies minder ernstig voor hem werd en hij zijn verdriet te boven kon komen	1

Bronvermeldingen

foto blz. 1	http://janealblas.files.wordpress.com/2010/02/kramer_181275x.jpg
tekst 1	www.rijksoverheid.nl , toespraak Balkenende, 3 mrt 2010
foto blz. 4	http://i48.tinypic.com/fvgqhv.png (Gerard Kemkers)
foto blz. .	http://www.flickr.com/photos/29738206@N06/4385034250/sizes/m/in/photostream